

Laïcisme, laïcitat i postsecularitat

written by Lluís Busquets | 20 d'octubre de 2018

Per Sant Jordi em vaig fer regalar *S.O.S. cristians*, de Pilar Rahola. Un llibre que va al petge d'*El siglo de los mártires* (2001), d'Andrea Riccardi. I més enllà i tot; només el podia haver escrit ella. I li hem d'agrair. Ella que es diu no-creient, però que posa al frontispici del llibre els primers versicles del Salm 130. Ella, que és capaç de dir que el cristianisme és la confessió religiosa més perseguida del món. Ella, que farceix de dades tot el seu llibre. En volen algunes? L'augment d'atacs al cristianisme del 2003 al 2011 ha augmentat en un 309%; 215 milions de cristians en una cinquantena de països sofreixen un alt nivell de persecució (1 de cada 12 al món); en aquesta cinquantena de països, amb un total de 4.830 milions de persones, uns 650 milions són cristians perseguits (13% de la població); una quarta part dels països que han provocat augments de repressió són vuit règims d'Orient Mitjà i d'Àfrica del Nord, que han derivat en sistemes autoritaris (Algèria, Egipte, Iran, Jordània, territoris palestins, Qatar, Turquia i Emirats Àrabs); els llocs on la situació dels cristians ha empitjorat més darrerament són Índia, Bangladesh, Laos, Bhutan i Vietnam; dels deu països que encapçalen la llista de més grans persecucions (Corea del Nord, Somàlia, Afganistan, Pakistan, Sudan, Síria, Iraq, Iran, Iemen i Eritrea), nou estan sotmesos a règims islamistes.

No revelaré res més del volum. Només afegiré que vaig tenir la sort d'assistir a una seva presentació a Olot, abans de l'estiu, i que tot seguit vaig tenir el privilegi de dinar-hi. Vam parlar de política i d'aquest llibre postsecular. M'explico.

El *laïcisme* redueix la religió a l'esfera privada perquè,

socialment, Déu no existiria, de manera que l'estat laïcista pugna contra qualsevol signe religiós extern. El laïcisme pren partit en contra d'allò que és religiós. Per dues raons: d'una banda, creu que la religió és irracional, obscurantista, origen de tots els fanatismes; de l'altra, creu que és un obstacle a la llibertat, al progrés, a la democràcia. I quan patina es decanta vers una subtil intolerància religiosa.

De manera ben diferent actua l'estat laic; des de la laïcitat no es combat la religió, ans des d'una certa neutralitat (i es voldria l'escola com el "santuari de la laïcitat"), malgrat propugnar la separació esglésies-estat, l'accepta com a fet privat tot respectant la llibertat religiosa i el pluralisme dels ciutadans, però sense atorgar a la religió cap funció social. Tanmateix, la religió, per a l'estat laic, modern o secular –que no laïcista–, té dimensions públiques (culte i expressió de creences personals ostensibles, exercici creatiu de la fe i de la vida religiosa, manifestació pública i presencialitat, fins i tot en els mitjans, cosa, avui, ben difícil). L'estat laic, doncs, ha de comptar amb una societat plurireligiosa malgrat propugnar l'aconfessionalitat. L'aconfessionalitat (establerta en països de la UE com Bèlgica, Àustria, Alemanya, Itàlia o Portugal) suposa la separació entre estat i religions, la promoció de la llibertat religiosa i de consciència i el reconeixement de les religions com un fet social.

La Constitució espanyola parla de religió als articles 16 i 27. Segons el 27.3 els poders públics han de garantir el dret dels pares perquè els fills rebin la formació religiosa i moral d'acord amb les seves conviccions. Al 16 es garanteix la llibertat ideològica, de religió i de culte, es declara que no es podrà obligar ningú a declarar la seva confessió religiosa i assegura que cap confessió tindrà caràcter estatal, però els poders públics cooperaran "amb l'Església catòlica i amb les altres confessions" (punt, aquest, que solen denunciar les confessions no catòliques). De cap manera declara l'estat laic

(i menys laïcista); per a l'estat laic la religió no el concerneix.

Jürgen Habermas, a partir del 2001 va fer circular el concepte de la *societat postsecular*, que va més enllà de la raó laïcista i de la raó laica, secular o moderna (que es poden prendre per sinònims). En efecte si el *laïcisme* combat tota manifestació religiosa i la *laïcitat* en permet les manifestacions, en les *societats postseculars* es procuraria i promocionaria un diàleg entre creients i laics no-creients, fructífer, necessari i profitós per a tota la societat en general. Un estat laic hauria de vetllar per aquest diàleg en la dimensió pública, la qual no s'exhaureix en la simple llibertat religiosa.

Una *societat postsecular*, doncs, difereix tant de les societats religioses (quan l'estat s'identifica amb la religió com a tants països musulmans) com de les societats seculars o laiques, fruit de la Revolució Francesa i de la Il·lustració, on no deixen de ser presents les religions tot i que van perdent pes en la cultura pública i en la consciència personal o esdevinguin fins a tal punt invisibles, que Max Weber en pronosticà la desaparició (i, en aquest punt, podríem enumerar altres factors com la raó pura de Kant, les tesis de Marx i Feuerbach i els posicionaments de Nietzsche o el mateix Sartre). Per contra, una *societat postsecular* defensa que la religió té dret a ser respectada i a constituir un espai públic i fins i tot critica que la imposició d'una societat laica menystingui la possibilitat de la presència, tasca i testimoni dels creients.

Crec que Pilar Rahola, amb el seu llibre –no sé si sent-ne conscient del tot o no– s'ha situat en aquest espai tan interessant. Dono per admesa l'existència de societats seculars tot i que, estrictament, s'han posat en dubte (Hans Joas), vist que les grans religions darrerament, en contra del pronòstic de Weber, han augmentat la seva vitalitat (M. Castells) o n'han adoptat diferents formes, raó per la qual es

presenten dues perspectives de la societat postsecular: la descriptiva o sociològica (on som) i la prescriptiva (on voldríem ser). Si la societat postsecular demana relacions i diàleg entre comunitats religioses amb d'altres de laiques no creients en l'esfera pública, aquest diàleg ha de complir unes certes condicions per als primers (respecte de l'estat liberal i laic, acceptació de la llibertat i el pluralisme religiosos, reconeixement de la secularització del saber i de la font racional del dret i de la moral) i per als altres (abandó del laïcisme combatiu, respecte a la raonabilitat de les conviccions religioses enllà de qualsevol superstició, concepció seriosa de la religió en l'esfera pública fins al punt que pot omplir de motivació certs valors laics com ara els de germanor, igualtat, justícia ...). Cal comptar, doncs, que un Estat laic té en el seu si, tant ciutadans creients com ciutadans laics; si són capaços d'entrar en diàleg feraç, podran constituir les *societats postseculars* del futur. Crec, sincerament, que la Pilar, amb el seu llibre, s'ha situat en aquest terreny tan poc transitat a Catalunya. Cert que existeix l'objecció dita del "funcionalisme religiós", en el sentit d'entendre aquest nou diàleg com si s'emprés la religió només com una forma d'aturar la descomposició social, on ens ha fet arribar una raó buida i desesperada. La resposta ens la torna a donar Habermas: el diàleg entre creients i laics no s'estableix sobre fets solts i conjunturals, sinó que ha de reomplir de contingut allò que constatem que se li pot haver escapat a la raó, atès que les grans religions formen part de la història de la raó.